

Katarína Löfflerová

Meno za slobodna

Vidor Katalin

Miesto narodenia

Bratislava, Slovensko

Rok narodenia

1910

Miesto úmrtia

Bratislava, Slovensko

Rok úmrtia

2006

Dievčenské meno

Katalin Vidor

Židovské meno

Naomi

Rok narodenia

1910

Miesto narodenia

Prešporok

Zamestnanie

Úradníčka, Turistická sprievodkyňa

Oslobodená

Mauthausen - koncentračný tábor

**Katarína Löfflerová s
otcom 1916**

Dospievanie a rodina

Moje dievčenské meno bolo Katalin Vidor. Narodila som sa na Grosslingovej ulici v Bratislave v roku 1910. Moja mladšia sestra Alžbeta Dukeszová, rodená Vidor, sa narodila v roku 1917 v Bratislave. Keď prišla na svet, mala som sedem rokov. Na mladšiu sestru som spočiatku žiarlila, lebo sa jej všetci venovali,

nakoniec sme však mali veľmi dobrý vzťah.

Žiadna z rodín mojich starých rodičov nebola ortodoxná. Ak si dobre spomínam, v roku 1871 vznikla v Uhorsku neologická židovská komunita [1]. Takže všetci z otcovej, ako aj z matkinej strany rodiny boli členmi neologickej komunity.

V našej domácnosti sme vždy mali slúžku, bolo to prirodzené. Dievčatá zvyčajne pochádzali zo Žitného ostrova (maďarsky Csallóköz), vedeli len po maďarsky a boli rady, že dostali príležitosť prísť do mesta. Naše slúžky boli ako členovia rodiny. Všetky žili s nami, ale stravovali sa oddelene. Posledné dievča, ktoré u nás pracovalo, pochádzalo zo Záhoria. Jej meno po vydaji bolo Mária Ševčíková. Mária bola inteligentná bytosť, v roku 1942 trikrát ukryla moju mamu. Varila, upratovala a okrem toho mala na starosti aj starostlivosť o mňa. Nikdy som nebola v materskej škole – ani ja, ani moja sestra, ani žiadne z detí mojich kamarátov. Starala sa o mňa slúžka, ktorá bola vždy doma. Keď sa Mária odsťahovala, viac sme slúžku nemali, len paniu na upratovanie. Rovnako ako my mali slúžky mnohé rodiny.

Aby sme sa naučili po nemecky, prišla k nám do domu Fräulein [vychovateľka]. Ja aj moja sestra sme mali Fräulein, ktorá však po krátkom čase skončila, pretože nás nemohla vystáť.

Návšteva školy a zamestnanie

Katarína Löfflerová na školskom výlete 1923

Chodila som na neologickú základnú školu na dnešnej Zochovej ulici v Bratislave. Na strednú školu sme už museli chlapci a dievčatá chodiť oddelene.

Prvý ročník základnej školy som ukončila počas prvej svetovej vojny. Potom som chodila na evanjelické lýceum, čo bola v tom čase najlepšia stredná škola. Bolo to takzvané „konzervatívne“ gymnázium, pretože okrem latinčiny sme sa učili aj gréčtinu. Po nástupe na evanjelické lýceum som nikdy nepocitovala antisemitizmus.

Venovala som sa aj športu. V športových kluboch som nevedela, kto je Žid a kto nie, akého vierovyznania sú ľudia, dokonca som nepoznala ani ich národnosť. Nezáležalo na tom.

Tu v Bratislave sme hovorili tromi jazykmi, alebo skôr dvomi, slovenčinu sme sa naučili až oveľa neskôr. Ale tam [v športových kluboch] vlastne ani neboli Slováci, veľa prvotriednych športovcov pochádzalo z Česka. Česi boli lepší lyžiari, takže sme popri nich boli len priemerní, no v športovom klube sa nikdy nestalo, že by vás niekto odsudzoval za náboženstvo.

Hoci som ich nemala rada, chodila som na hodiny klavíra.

Dievčatá z takzvaných dobrých rodín chodili na všetko.

Takže aj ja som chodila a cvičila, lebo vedieť hrať na klavíri bolo dôležité.

Keď som mala 15 alebo 16 rokov, rodičia mi povedali, že sa musím naučiť cudzí jazyk, teda okrem slovenčiny, nemčiny a maďarčiny, ktoré sa nepočítali medzi cudzie jazyky. Naučila som sa angličtinu, ktorá mi bola neskôr v budúcej práci veľmi užitočná.

Moji rodičia boli športovo založení a často sme spolu chodili plávať. V sobotu a cez prázdniny nám dovolili robiť čokoľvek. Nikdy sme nedodržiavali šabat. Ani moji starí rodičia ho nedodržiavali. Oslavovali sme len Nový rok a Jom Kippur – Deň zmierenia.

Po škole som najprv pracovala v poisťovni, ale len krátko. Najdlhšie som pracovala na zahraničnom oddelení továrne Klinger. Bola som tam celé roky, až kým ma neprepustili,

Katarína Löfflerová na tenisovom turnaji v Trenčianskych Tepliciach 1920

keď továreň obsadili Nemci a vyhodili niektorých z nás, lebo sme boli Židia. Mňa vyhodili až ku koncu, pretože som bola zamestnaná na oddelení exportu a Nemci potrebovali moje znalosti angličtiny.

Obdobie vojny

V roku 1933 sa v Nemecku dostal k moci Hitler. Dovtedy sme netušili, čo je to antisemitizmus, mnohí ani nevedeli, čo to znamená. Medzi dvoma vojnami ste žiadny antisemitizmus nepociťovali.

Vystáhovalectvo sa začalo po roku 1933. Optimisti ako ja a moja rodina zostali, pretože sme si hovorili, že v krajine, kde je hlavou štátu katolícky kňaz [Jozef Tiso], sa predsa nemôžu diať také veci, aké sa dejú v susedných krajinách.

Keď zaviedli systém žltých hviezd, niektorí z nás museli spočiatku nosiť šesťcentimetrovú hviezdu našitú na časti odevu viditeľnej pod kabátom. Neskôr vyšiel príkaz, že pracujúci ju nosiť nemusia, ak pracujú.

Po vzniku Slovenského štátu [2] každý týždeň vychádzali ďalšie a ďalšie protižidovské nariadenia. Najprv sme museli odovzdať všetky cennosti, šperky, kožušiny – nielen celé kožuchy, ale aj kabáty s malými kožušinovými goliermi. Museli sme odovzdať aj svoje rádiá, takže sme neboli informovaní o tom, čo sa deje vo svete. Práve som si spomenula, že som vtedy musela priniesť aj svoje športové vybavenie. V roku 1940 sme ešte netušili, že čoskoro príde čas, keď budeme odovzdávať nielen svoje cennosti, ale aj životy.

Zostala som vo svojej práci v advokátskej kancelárii [3]. Doktor Forster, riaditeľ kancelárie, mi pri každej príležitosti úspešne vybavil pracovné povolenie. Veľmi často, neraz i každý deň, som chodila na súd. Bolo to v čase, keď ste museli nosiť len malú židovskú hviezdu. Bola som vystrašená, vždy som mala v rukách spisy s prípadmi. Hviezdu som spravidla stískala v ľavej ruke, a ak som niekde uvidela gardistu, rýchlo som si ju pripla.

Záchrana mužov pred deportáciou do Auschwitzu

Troch mužov, manžela mojej sestry, môjho manžela a môjho otca, ktorý mal päťdesiatpäť rokov, odviedli do Ilavy (pracovného tábora)[4]. Tam stavali priehradu pre elektráreň. Neskôr ich odviezli do zberného tábora v Žiline, kde zhromažďovali ľudí a odtiaľ ich potom deportovali do Auschwitzu. Nebudem rozprávať všetky podrobnosti, ale úspešne som

získala povolenie a dostala som sa do lágra [nemecký výraz pre „tábor“], kde držali môjho otca. Ako starší človek nemohol nič robiť. Získala som povolenie s jeho menom, vďaka čomu sa dostal z tábora. Otec mi medzitým povedal, kde pracuje môj manžel a švagor. Šťastie naozaj stálo pri mne. A, samozrejme, aj moje známosti: zariadila som totiž, aby týchto dvoch mladších mužov poslali do vlaku, ktorý išiel do pracovného tábora v Novákoch, a nie do toho, ktorý smeroval do Auschwitzu. No a tak som v roku 1942 zachránila svoju najbližšiu rodinu, nikto z nich nebol odvezený za hranice krajiny. Švagra a manžela sme úspešne dostali z Novák tým, že sme im vybavili prácu a pracovné povolenie v stavebnej firme.

Slovenské národné povstanie a jeho dôsledky

20. augusta 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie [5]. Nemci vtrhli na Slovensko a my sme žili vo veľkých obavách, čo sa stane. Medzitým sme počúvali správy a vedeli sme, že Nemci majú veľmi, naozaj veľmi veľké straty.

Hlinkova garda [6] si po nás prišla a odviedla nás 27. septembra 1944. Stráže nás odviedli do Ústredne Židov, budova bola majetkom židovskej náboženskej obce. Zhromaždili tam spolu asi 1500 ľudí, pričom sme celú noc strávili stojac na schodoch na dvoch poschodiach. Pomerne skoro ráno, ešte pred ôsmou, sme potom museli vypochoďovať na železničnú stanicu. Na stanici sme stáli až do poludnia. Potom nás naložili do dobytčích vagónov. Skončili sme v Seredi, čo bol zberný tábor. V Seredi sme boli tri dni, to bolo niečo strašné. Pre nedostatok miesta nás natlačili tesne k sebe, bolo to obľudné. Následne nás opäť naložili do vagónov, mohlo nás tam byť sedemdesiat, možno aj viac. Keď sme dorazili do Čadce, vedeli sme, že ideme smerom na Auschwitz.

Presne som vedela, čo v Auschwitzu je. Vedelo sa to, pretože v marci 1944 sa dvom väzňom podarilo utiecť a môj manžel sa vtedy s jedným z nich stretol. Preto keď som prvýkrát videla Auschwitz, nebol mi úplne neznámy.

Auschwitz

Keď sme prišli do Birkenau a vystúpili, ženy oddelili od mužov. Vtedy som naposledy videla svojho otca a manžela. Esesák, ktorý stál neďaleko, bol odtiaľto, z Ružinova (maďarsky Főrév). Pozrel sa na mňa, chytil ma za ruku a spýtal sa: „Koľko máš rokov?“ Úprimne som odpovedala, že mám tridsaťštyri rokov. Povedal: „Ešte máš silu, budeš pracovať.“ Stála som

tam s rukami ovinutými okolo matky, ale nejako ma poslali na druhú stranu. Tak som sa dostala na stranu života. Tí, ktorí sa dostali na takzvanú stranu života, išli úplne inou cestou ako tí, ktorí boli hneď splynovaní. Poznám presný dátum popravy svojich rodičov. Bolo to 4. októbra.

Freiberg

V Auschwitzu som bola celkovo desať dní. Likvidácie tábora sa už intenzívne začali. Plynové komory fungovali vo dne v noci. Po desiatich dňoch nás opäť naložili do vagónov a dva dni nás vozili. Po dvoch dňoch sme prišli do Nemecka, do Freibergu [7]. Bola tam továreň na porcelán, ktorá sa zmenila na vojenskú továreň. Vyrábali sme krídla a niektoré súčiastky do rakiet, ktorými bombardovali Londýn. Pracovali sme buď dvanásť hodín denne, alebo dvanásť hodín v noci pod neustálym ženským dohľadom. Musím spomenúť, že esesáčky boli oveľa krutejšie ako muži. Bola to ťažká fyzická práca a neustále nás trápil hlad.

Po siedmich mesiacoch nám zrazu oznámili, že továreň zatvárajú. Cez deň sme zostali vnútri a tí, čo pracovali hore, videli, že esesáci utekajú, a predchádzajúci pracovníci, ktorí nás zaučili, tiež utiekli a nechali nás zavretých v továrni. Báli sme sa esesákov a gestapa, nie bômb. Keď sme si mysleli, že už naozaj zomrieme od hladu, opäť nás zavreli do vagónov, ale tentoraz do nákladných vagónov bez strechy. V tých otvorených vagónoch sme boli šesť dní, vozili nás sem a tam po Rakúsku, Nemecku a niekdajšom Československu.

Mauthausen

Prišli sme do Mauthausenu a tí, ktorí mali naozaj smolu – a ja som ju mala –, skončili v takzvanom cigánskom tábore, odkiaľ už utekali esesáčky. Zostalo ich tam len zopár, a keďže vedeli, že tam prídu Židia, dali Cigánom (Rómom) nad nami autoritu a jej znak im dali na rameno bielu pásku.

Bolo medzi nami jedno veľmi milé stvorenie, oveľa mladšia žena ako ja. Povedala: „Kto chce ísť so mnou? Utekám.“ A tak som sa rozhodla, že tiež pôjdem. Bolo nás sedem žien, odišli sme spolu. Nedostali sme sa však ďaleko, lebo naokolo bol les. Kráčali sme a náhodou sme našli český politický tábor [8]. Väzni nás schovali do sena, lebo tu mali posteľ naplnené senom. Dňa 4. mája 1945 nám povedali: „Dámy, sloboda je tu, Američania idú!“ Na to sme s veľkými ťažkosťami vyliezli zo sena a vstali. Bola tam zábradlie, pri ktorom sme stáli a pozerali sa. Nechceli sme veriť vlastným očiam.

Príchod domov

Domov sme sa vrátili loďou po Dunaji a 22. mája sme dorazili do Bratislavy. Loď zastavila presne pred tým domom, z ktorého ma odviekli. Išli sme smerom k mestu a náš vtedajší rabín doktor Frieder nám spolu s dvoma Židmi kráčal v ústrety. Videl, že sme práve vystúpili z lode, bez vlasov, plešaté, a poslal nás do židovskej kuchyne najesť sa. Keď sme prišli do židovskej kuchyne, po prvotnom šoku sa do nás pustili ľudia stojaci okolo: „Boli ste s mojou matkou? Videli ste moju sestru? Nevideli ste moju dcéru, však?“ Jedna za druhou, to boli samé otázky.

Vtedy som necítila smútok [z toho, čo sa stalo počas vojny] a nebola som ojedinelý prípad. Pre mňa existovala len jedna dôležitá vec: jesť a jesť a jesť. Počula som o niektorých ľuďoch, ktorí zažili po návrate agresívne incidenty, ako napríklad že sa ich vrátilo viac, ako ich odviezli, ale mne sa nič také nestalo.

V Bratislave bol takzvaný repatriačný úrad. Tí, čo sa vrátili domov, sa museli zaregistrovať a každý dostal 500 alebo 1000 korún. Keď ste išli hore po schodoch, všade boli napísané mená a adresy. Každý si ich všetky prečítal. Zapísala som tam svoje meno, čím som zaregistrovala svoj návrat. Vďaka tomu ma strýko po návrate našiel a skončila som bývať u neho. Zanedlho potom som sa dozvedela, že zomrel aj môj vtedajší manžel. Aj jeho splynovali.

Druhé manželstvo

**Katarína Löfflerová s
rodinou 1960**

Svojho druhého manžela Ladislava Löfflera som spoznala, keď pracoval pre špedičnú agentúru a doručil mi kufor z Pezinka. Bol Žid, ale nebol veriaci. Zostal v Bratislave a s falošnými dokladmi sa mu tu dokonca podarilo prežiť vojnu. Nemala som ambíciu vydať sa. Vedela som, že sa dokážem uživiť sama, keďže som ovládala štyri jazyky. Mohla som si nájsť prácu, už sa ma pýtali, ale necítila som sa ešte celkom v poriadku.

Nakoniec sme sa v roku 1946 vzali. Veľa sme pracovali – ja s ním –, on už mal vlastnú špedičnú agentúru. Pracovali sme vo dne v noci, v sobotu aj v nedeľu, jednoducho veľa.

Po vojne sa opäť začala emigrácia, veľa ľudí sa po vojne vrátilo, ale rozhodli sa emigrovať. My sme však nechceli odísť. V roku 1948 sa mi narodila dcéra Anna.

Život počas komunizmu v Československu

Najprv som mala miesto v stavebnej firme, ale len na krátky čas. Najdlhšie som pracovala na jednom mieste v podniku Domáce potreby, v centrále. Môj manžel bol zamestnaný v Nitre. Odišli sme tam žiť a zostali sme tam desať rokov.

V roku 1966 sme sa vrátili do Bratislavy. Dostala som nové miesto na oddelení propagácie. V tom čase som mala autonehodu. Tak som sa koncom šesťdesiatych rokov dostala na invalidný dôchodok. Utrpela som niekoľko vážnych zranení. Neskôr, keď už som bola na invalidnom dôchodku, som začala pracovať ako turistická sprievodkyňa v cestovnej kancelárii, kde som pracovala dvadsaťšesť rokov.

Nikdy som sa pre svoj židovský pôvod nedostala do konfliktu s ľuďmi. Za socializmu som sa snažila hneď dať najavo, že som Židovka, pretože som vždy rada vedela, na ktorej strane stojíme, kto je nepriateľ a kto priateľ.

Nežná revolúcia a roky po nej...

Rok 1989 bol v Československu obdobím veľkých spoločenských zmien, tzv. nežnej revolúcie. Každý deň som chodila demonštrovať na Námestie SNP. Od zmeny režimu nebol svet horší, ale nebolo to ani tak, že som mohla bez rizika vyjadriť svoj názor. Aj tak som ho však dávala najavo, hoci trochu so strachom. Moja rodina žije určite lepšie, ako sme žili my. Žiť sa dá, nie je to také nebezpečné. Vždy sa dá niečo robiť a zarobiť peniaze, len treba chcieť.

V roku 1991 som absolvovala svoju prvú cestu do Izraela. Pred štyrmi rokmi (rok 2000) som išla druhýkrát. Izraelu neustále fandím, ale žiť by som tam nechcela. Možno som na to príliš veľká Stredoeurópanka.

Katarína Löfflerová žila v Bratislave až do svojej smrti v roku 2006.

[1] **Neologický judaizmus** bola reformovaná vetva judaizmu v Uhorsku, ktorá vznikla samostatne po kongrese v Pešti v roku 1868. Vetva je ovplyvnená náboženskými reformami a asimilačnými tendenciami maďarských Židov.

- [2] 14. marca 1939 vyhlásil Slovenský snem nezávislosť Slovenska od Československa a vznikol takzvaný Slovenský štát. Krajina bola pod prísnou kontrolou nacistického Nemecka.
- [3] Löfflerová získala túto prácu v niekedy v rokoch 1939 až 1940. Presný dátum nie je známy.
- [4] Ilava, severozápadné Slovensko, bol pracovný a väzenský tábor určený pre nepriateľov vládnuceho režimu Slovenského štátu. Záchytný tábor v Ilave začal fungovať koncom marca 1939 a bol v prevádzke až do konca vojny. Na rozdiel od politických väzňov boli väznení v tábore držaní bez riadneho procesu, pričom v takýchto prípadoch stačilo, aby ministerstvo vnútra obvinilo jednotlivca z „marenia budovania štátu“. Priaznivci aj odporcovia vládnuceho režimu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany ho otvorene označovali za „koncentračný tábor“, čím priznávali, že bol postavený podľa vzoru táborov, ktoré nacisti budovali pre svojich politických protivníkov po uchopení moci.
- [5] **Slovenské národné povstanie** bolo vojenské povstanie organizované slovenským odbojovým hnutím počas druhej svetovej vojny na strednom Slovensku.
- [6] Polovojenské jednotky, ktoré vydržovala Slovenská ľudová strana, vládnuca vo fašistickom Slovenskom štáte v rokoch 1938 až 1945, bola pomenovaná po zakladateľovi strany Andrejovi Hlinkovi.
- [7] Jeden z podtáborov koncentračného tábora Flossenbürg.
- [8] Stále boli v tábore Mauthausen, nie v samostatnom tábore.